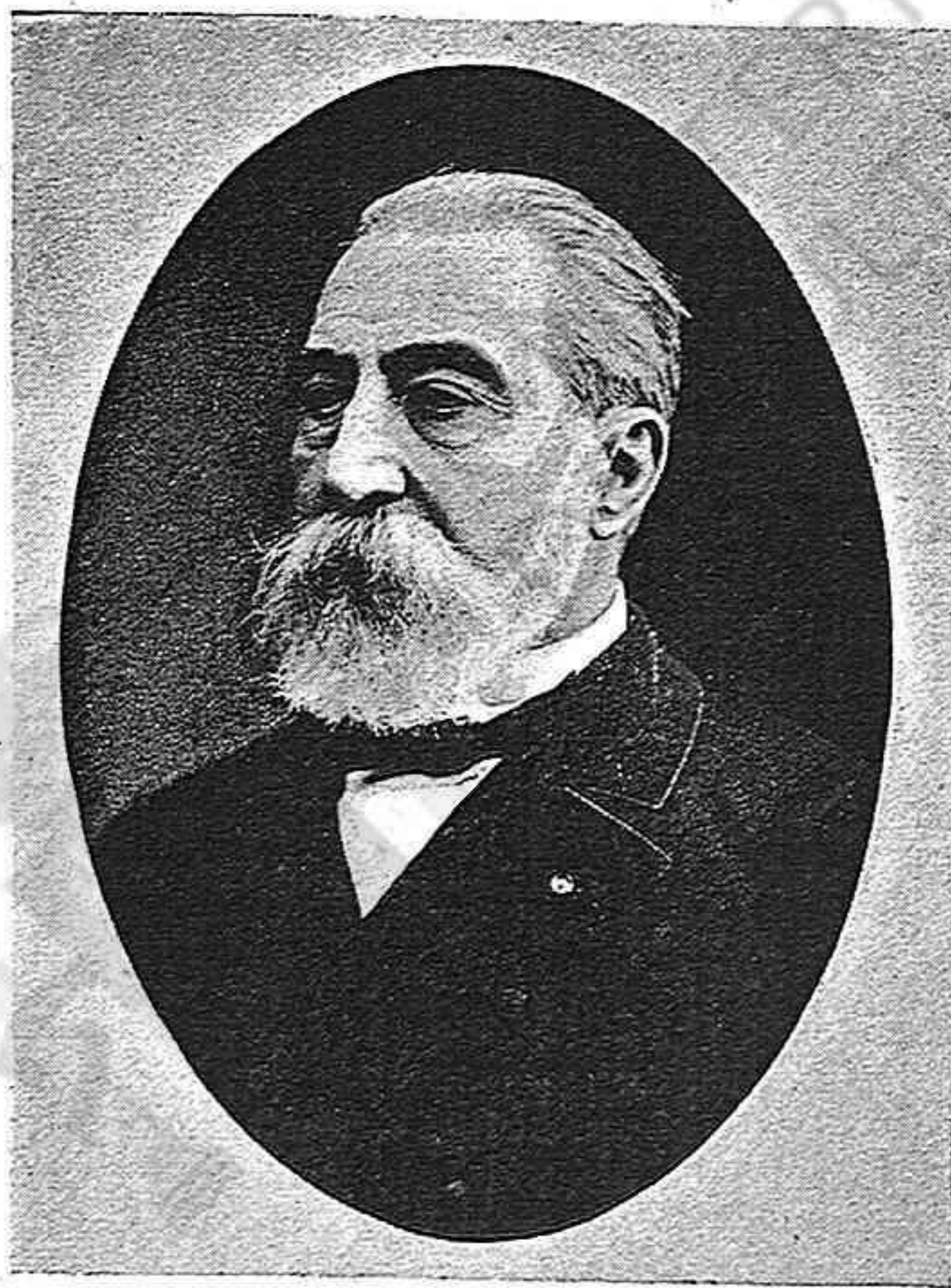

L'AVENÇ

Literari * Artistic * Cientific

REVISTA MENSUAL ILLUSTRADA

Manuel de Riquer

D. MANEL DE BOFARULL *

Es pod entrar, don Manel?
—Endevant.

Pitjava la vidriera del seu despaig i el veia allí en un extrem, assegut a la cadira de braços, el cap venerable acotat sobre el paper, el cap qu'anava aixecant fins a clavar la mirada fina i persistent sobre el qui entrava. A l'obrir la boca, al començar una conversa, ja es manifestava amb una ingenuïtat de noi, am tota la bondat del seu cor sempre jove. An el celebrat Arxiu de la Corona d'Aragó, del qu'era director, s'hi comunica per una porteta reconera, al costat d'ont ell sempre seia, com guardador fidel i engelosit d'un tresor qu'amablement invitava a coneixe. Pel balcó que dóna llum al despaig es veu un reonet de Barcelona vella: el joiell arquitectonic de Santa Agüeta, amb el seu clos, d'ont s'aixeca ardida una columna del temple d'Ercul, fent escaire amb els estranys adobs i esglaons de Santa Clara, que malmeten el frontis de lo que fou saló d'embaixadors an el Palau Real; tot en aquella plaça quieta voltada de monuments. Per les parets de l'habitació, els quadros sinoptics d'istória fets pel seu pare, D. Prosper; dugues butlles pontificies del sigle XI sobre papirus; una collecció sigilografica catalana; enfront d'ont ell escrivia, demunt d'un armari, una urna que tanca les despulles del comte Ramon Berenguer III.

En tant bona companyia passava el Sr. Bofarull moltes més ores de les de reglament. A l'istiu hi solia estar, molts dies, desde les cinc del matí. En aquell despaig avia rebut a estrangers eminents; desde aquella cadira ens animava a treballar per les coses de la terra an els seus amigs més joves; desde aquella meteixa taula, per l'espai de quarante anys, avia servit a propis i estranys molt més d'allò a lo qu'el seu carreg l'obligava. Allí avia acoblat aquell sens fi de materials inapreciables per a l'istória de Catalunya nació.

Tots els qu'el soliam anar a veure en aquella casa, qu'auria d'esser sagrada pels catalans, li aviam vist treure de l'armari de la paret aquell llibre en forma

* Mort el 26 d'aquêt més.

d'index, aquella especie de diccionari istoric fet de copies i d'extractes d'una infinitat de documents qu'ens treien de molts duptes sobre la significació i ús de costums i objectes anteriors al sigle XV.

L'obra de don Manel seria immensa si la major part no fos anonima. Es fa difícil fullejar cap llibre qu'incidentalment parli d'istoria catalana, ont l'autor no faci constar que deu collaboració a l'arxiver de la Corona d'Aragó. Alguns no són tant francs, i en les obres d'altros tota la novetat reposa sobre documents descoberts i facilitats per l'incansable D. Manel.

D'omes de talent, d'investigació i de caracter després, tot a-l'ora, no s'en solen trobar gaires entre erudits, gent a qui, en general, la costum d'escorcollar fa tornar avars de la més insignificant troballa.

Desde l'atapaïda *memoria* que va llegir al celebrar l'instalació de l'Arxiu en l'actual edifici l'any 1853, poc és lo qu'ha donat a l'estampa en proporció del treball qu'ha fet; però tot és gaire bé sense tara.

En 1864-65 va publicar, formant part de la collecció de documents ineditos de l'arxiu qu'ell dirigia, dos volums d'opusculs ineditos del cronista i arxiver en Pere Miquel Carbonell, copiosos de datos utilissims i precedits d'una biografia excellent.

El volum de 1889 de la collecció patrocinada per la Diputació de Çaragoça va ser el *Registro del Merino de Zaragoza Gil Tarin*, transcrit i anotat pel Sr. Bofarull.

Apart d'això, té un estudi publicat en les Memories de l'Academia de Bones Lletres, i alguns en varies revistes, entre les quals *La Il·lustració Catalana* i L'AVENÇ.

Deixa ineditos alguns treballs, com ell els acostumava a deixar: a punt d'entregar an els caixistes. De tots, el qu'el tenia més encarinyat, sens dupte era un estudi documentadissim sobre els jueus de la Corona d'Aragó: feia anys que recullia materials, i a ores d'are donava molta llum sobre la condició dels israelitès en l'Edat Mitjana.

Nosaltros ja hem acabat l'impressió de l'inventari dels béns del derrer rei català don Martí, que ve a ser l'inventari d'una corona, feta sobre la copia de don Manel; i en les moltes sessions que per a la correcció de proves aviam tingut, m'avia fet carreg de la seva intelligencia de paleograf i de l'escrupulositat al cotejar l'original.

La seva pulcritud en la reproducció dels textos antics se li translluïa fins en la qualitat de la seva lletra, en l'ordre que hi avia en la seva taula, i, sobre tot, en l'estat excellent i curiós de l'Arxiu, ont tot volum se pod pendre am la mà sense esforç, ont no es pod trobar un corc, ont queda ben desmentida la frase castellana de *el polvo de los archivos*. En punt a endreçar, no admetia ningú més, no volia que li toquessin lo seu. I, efectivament, tot allò de qu'es cuidava ell meteix, anava bé. N'hi aurà prou am dir qu'ell meteix es feia sempre el llit.

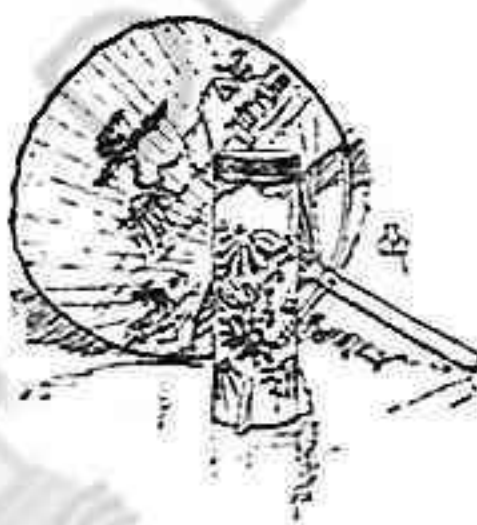
¿Qui no recorda aver vist, pels carrers i passeigs de Barcelona, an aquell vellet alt i escardelenc, bon xic encorvat, però de pas llarg i decidit, am berret tou d'ales amples, i sempre vestit de negre, curiós i respallat, fent la seva oreta d'igiene, costum que no abandonava mai?

El seu tipo correcte i el seu posat ple de franquesa acusaven aquell criteri ample i condescendent propri dels qu'estan fets a veure fundament les socie-

tats d'altres temps i les saben tant plenes de pecats i de vicis com la contemporània.

I pensar qu'aquest ome ha mort, a setante sis anys, model d'arxivers i d'omes! Quina perdua ha sofert Catalunya! Quina tristesa ens farà l'Arxiu an els qu'estavam avesats a trobar-l'hi sempre, en aquella cadira, com a una figura a qui per lo savia i venerable li estés reservada la guarda eterna d'aquelles rengleres de llibres i pergamins qu'acrediten l'esplendor de la nostra istoria!

J. MASSÓ TORRENTS

EL TEATRE A BARCELONA *

II

AL com vam examinar l'estat del teatre a Barcelona, clarament se dedueix que no és possible, are per are, intentar-hi, amb els elements qu'existeixen aquí, res de nou i serio que logri treure'l del decaïment en qu'està avui die. Unicament per medi d'un teatre lliure o independent per l'estil del de París i d'altres ciutats d'Europa es podria anar creant atmosfera entre l'élite del public en favor de les noves idees teatrals: aquesta ja s'encarregaria després d'anar-les propagant fins a fer-les triomfar per tota la massa del public. Però abans d'exposar els medis per fer un teatre independent, lo més interessant és anar fent propaganda del teatre realista modern de les altres nacions, que nosaltros voldriam portar aquí. Per fer això res millor que presentar l'istoria de la formació del teatre dramatic modern i la de l'evolució qu'ha sofert aquet en els principals països d'Europa; les idees qu'ell representa i el caracter que té. No és un treball d'estudi detallat de cada autor i de cada obra del modern teatre lo qu'em proposo fer en aquest article, sinó senzillament una exposició de les seves linies generals i presentació de les obres capitals qu'han marcat epoca en el curs de l'actual evolució del drama.

Fa més d'un sigle, desde algun temps abans de la Revolució, que de mica en mica es va desmoronant l'edifici vell de l'antiga societat. Els principis generals d'aquella revolució i els que la ciencia cada die descobreix i demostra, han capgirat del tot els fonaments en qu'es basaven les antigues creencies religioses i morals. Una nova concepció de la vida, de la naturalesa i de las seves lleis ha nascut més endavant, tirant per terra quasi totes les preocupacions qu'abans se tenien, filles de nocions falses i purament imaginatives, de l'amor, de l'amistat, de l'abnegació, del desinterès, de l'onor, etc., fundant, en cambi, pera l'avenir, una manera nova de veure i de concebir l'humanitat i la naturalesa que la rodeja, am principis de força, energies vitals, expansió de la vida, et-

* Vegi's el numero 9 d'aquest any.

cetera. L'art i la literatura no podien deixar d'imbuir-se més o menys de totes aquestes idees de la ciència, de la filosofia i de la política social moderna, i totes elles han experimentat durant el segle actual, baix aquestes influències, canvis que desde ara ja podem dir enormes.

La música, amb la grand concepció del drama líric de Wagner i de quasi tots els músics moderns, s'ha reformat completament, acabant per rompre totes les lleis i totes les regles qu'impedeixen el poder donar de la manera més exacta i expressiva la suggestió de les idees qu'el músic es proposa. La pintura també ha realitzat una revolució de fons amb els progressos científics i el nou mode de comprendre la llum i el color, de veure la realitat de la línia i de donar l'impressió de la vida en el quadre. La novel·la, finalment, donant la reproducció exacta de la naturalesa i de l'humanitat, i presentant aquesta amb tots els seus múltiples aspectes, ja descrivint els drames de la consciència per medi d'un anàlisi del procés intel·lectual, com Stendhal, Merimée, Bourget i alguns dels russos, com Dostoïevski i Turgueneff, ja donant una suggestió de la realitat, impressionant els sentits amb la pintura dels aspectes exteriors i sensibles, com Zola i els Goncourt, o ja fonent totes dues coses i presentant la vida sintetitzada tota ella, com en Balzac i en Tolstoi.

En canvi, el teatre, qu'és la forma més grand de l'art, ja que sintetiza i fusiona totes les altres, i qu'és, al mateix temps, la més popular, no havia fins ara sofert una veritable transformació. Efectivament, no tant sols el teatre d'aquell segle no havia arribat a l'esplendidesa d'altres èpoques, com el de la tragèdia grega i el dels drames litúrgics i misteris de l'Edat Mitja, sinó que ni sisquerra a l'expansió de desenrotllament que li pertocava amb relació de lo qu'en aquell segle han fet les altres arts, i en especial la novel·la. Aquesta falta de desenrotllament del teatre dramàtic del nostre segle i el no aver pogut realitzar en absolut una revolució completa, s'hà de buscar en les lluites filosòfiques, polítiques i religioses del nostre temps. Perquè, ¿com era possible plantejar, davant d'una massa de gent, cap de les qüestions socials qu'han fet el veritable i positiu drama d'aquell segle, si ni tant sols la llibertat d'exposar-les era admesa per tot-om? El caràcter sintètic del teatre, si el fa ser, de totes les formes d'art, la més popular i la que més directament impressiona a la grand massa del públic, per una altra banda també, per pendre tot el seu desenrotllament, exigeix qu'aquesta grand massa de públic tingui en conjunt un criteri molt independent per comprendre i soportar col·lectivament tots els problemes socials i tots els diferents aspectes de la vida que les obres teatrals presentin; o, si no, com succeïa en les grands èpoques del teatre en qu'ell tenia un caràcter religiós, és precis que tot el poble estigui dominat per grands ideals comuns que puguin ser representats d'una manera simbòlica i comprensiva i que siguin les grands aspiracions i sentiments de tota la societat d'una època. En aquest últim cas el teatre, bé en forma de tragèdia o bé en forma de festa religiosa, pot ser la condensació de la vida entera d'un poble, o d'una raça, o d'una civilització, i és quand ell pren tota la seva grandesa i tot el seu esbandiment. En l'època moderna no s'ha pogut realitzar un teatre grand i comprensiu així, perquè ni el públic, en mitj de les continúes revolucions qu'han anat transformant la nostra societat, ha tingut cap ideal comú i general, ni solament ha adquirit (al menys fins ara) l'independència i l'instint de llibertat qu'es requereixen per a resistir la presentació davant seu de tots els drames i qüestions socials de la vida moderna.

En mitj d'un període de transformació i de revolució com el del segle present, el drama col·lectiu o general qu'expressi d'una manera completa els sofriments universals i les aspiracions comuns de tota la societat, és impossible quasi. Però, en canvi, podria triomfar, a tenir més llibertat de criteri i un temperament més independent, el drama de la lluita: el qui presenta totes les qüestions socials i qu'intenta resoldre-les; el qui pinta les lluites qu'es realitzen per a fer triomfar les noves idees; el qui fa veure l'influència qu'en les passions i sentiments han exercit totes aquestes lluites; el qui descriu la vida real i moderna; el qui fa sentir i comprendre les tristeses, les miseries i els vicis fills de les preocupacions, de morals i religions caigudes i mortes; en fi, el drama i el teatre qu'a fragments i am diferents aspectes analisi i pinti tota la nostra època i totes les nostres classes socials. Un teatre com aquèl, doncs, és el qu'està naixent per tota Europa, i que, encare que d'en mica en mica, triomfa i s'imposa per tot arreu; i per a introduir-lo i fer-lo triomfar aquí treballeu també nosaltres. Cada die augmenta l'importància que va prenent el teatre dramàtic, i això és lo qu'ens hà d'animar an els qu'ens en fem propagadors aquí, perquè si logravam implantar-lo auria sigut una de les poques vegades qu'en la nostra terra hi auria triomfat un moviment durant els seus començaments. Avui die tot és palid en l'art davant del moviment dramàtic. La poesia, que la novel·la s'avia encarregat ja de posar en segon llog, ara amb el nou teatre ha passat encare més enderrera i s'entreté am detalls de tècnica i am refinaments ideològics bons per a ser compresos per quatre neurotics refinats. Per fi, la novel·la, que fins ara havia estat per sobre de tot, tot rebent d'en Zola i d'en Tolstoi un caràcter epic i simbolic, ha sigut tret del seu propi centre, deixant preparada la futura tragedia realista. Tolstoi i Zola mateixos, amb *El poder de les tenebres* i am la *Teresa Raquin*, n'han donat els primers models.

Però, tornant a emprendre el curs de l'exposició de l'estat del teatre actual, qu'aví deixat per a fer aquesta petita digressió en favor de la nostra propaganda, tenim que l'únic exit solid i durader del teatre durant aquèl segle havia sigut en la forma musical d'òpera o bé de drama líric. I era natural, perquè la música, amb el seu caràcter abstracte i generalisador, am la seva falta de medis de concretar, s'ha prestat admirablement per a traslluir la falta d'ideals comuns i d'aspiracions determinades i concretes. La música és bona per expressar sentiments purs-indeterminats, i també estats d'ànima vagos. Per això, com l'únic que de comú ha tingut la societat d'aquèl segle ha sigut aquèls sentiments indeterminats i aquèls estats d'ànima vagos, la música ha triomfat fàcilment per tota la massa del públic. Però el die qu'els músics com Wagner han fet social l'òpera o el drama líric, en el fons han mort la predominància de la música en el teatre. Wagner, al dir qu'en l'òpera el drama literari era l'art mascle i la música l'art femení, va iniciant per a l'avenir el predomini en el teatre de la literatura i el decaïment de la música.

Mentres qu'el drama musical regnava quasi en absolut en l'escena, pel seu cantó la novel·la feia un treball molt més solid i interessant que la música, puix preparava el nou mode de comprendre i de descriure la societat, les costums i la vida d'ara. La novel·la va començar per desentendre's de regles i procediments clàssics de fer l'art am receptes tradicionals i am personatges i passions de convenció o bé d'altres èpoques, això és, cumplint lo qu'ha dit Zola: que no és art lo que s'hà de fer (és a dir, cosa que faci olor de regles i artificis),

sinó vida, i vida viscuda. La novel·la realment ha pintat i ha fet viure tota la nostra època, el nostre modo d'ésser, de pensar, analisant al mateix temps tota la grand evolució social que desde el segle passat s'ha anat fent. El seu caràcter analític és lo que l'ha feta a propòsit per iniciar abans que les demés formes d'art, i sobre tot qu'el teatre dramàtic, el realisme en la pintura de la societat moderna. Sense els anàlisis de les passions i dels caràcters qu'ha fet la novel·la no s'haurien pogut concebir o crear els personatges simbòlics al mateix temps que reals que demana el teatre. Del mateix modo qu'en la música la simfonia va ésser la precursora del drama líric, en la literatura la novel·la ha sigut la del teatre dramàtic.

Essent els novel·listes els primers que van emprendre l'anàlisi i l'estudi del nostre món, ells també han sigut els primers de revolucionar el teatre i de portar-hi aquell anàlisi i aquell estudi qu'avenien fet primerament en la novel·la. Balzac, quan va morir, preparava pel teatre una revolució que, segons ell deia, l'avia de refer tot de nou; i si per la seva mort prematura no la va poder realitzar completament, no obstant, amb algunes de les seves comèdies, com *La Marâtre* i el *Mercadet*, va deixar un graó posat per anar endavant. El *Mercadet* és una comèdia d'estudi de tipus del món de la banca, a què ell era tant aficionat, tant perfecte com qualsevol de les més modernes. *La Marâtre* és un drama de passió, en el qu'els personatges, portats per ella com per una fatalitat ineludible, es llencen an el crim més horrorós. Més endavant, després de Balzac, han seguit el camí qu'ell va iniciar els germans Goncourt, am l'*Henriette Marechal*, un drama també de passions, ple de veritat i d'atrevidesa d'anàlisi, i am la *Patrie en danger*, drama de costums històrics, d'un realisme precís i just, feta amb una sèrie de petits quadros sols a l'estil de Shakespeare; Flaubert, amb el *Candidat*; Merimée, am les *Deux Heritages* i *Les Mécon-tents*; Daudet, am l'*Arlesienne*, una comèdia de la vida de pagesos, d'un realisme passional i d'acció cruel i veritable; per últim, Zola, am la *Thérèse Raquin*, obra d'una rudesia i d'una força de passió trágica, en que l'anàlisi d'un estat de consciència està portada fins l'extrem més horrible, i sobre tot am les seves obres de crítica i de propaganda, com *Le naturalisme au théâtre*, ont hi ha quasi tot l'evangelí del teatre modern.

Els primers autors dramàtics que s'han dedicat preferentment al teatre i qu'han iniciat decididament el teatre modern, són (concretant-nos, arè per arè, a França) en Dumas fill i l'Augier. El teatre d'aquells dos dramaturgs, encare que despreciat avui die per molts dels modernistes, té un valor considerable, especialment pel qui vulgui fer l'història del teatre tal com se troba actualment. Ells dos són els primers autors dramàtics de França i de totes les nacions de l'Occident d'Europa qu'han portat am valentia tota la nostra gent an el teatre, qu'han fet parlar an els seus personatges un llenguatge que s'acosta an el real, qu'han plantejat moltes de les qüestions transcendents que després els moderns realistes han vulgut resoldre, i que, per fi, am la llur abilitat de construir els drames i amb un grand coneixement del públic de la llur època, han començat a popularisar el teatre realista per tot arreu, am lo que no han fet més qu'obrir el camí an els moderns. Si els principis morals i filosòfics qu'ells defensen i en qu'ells funden les llurs obres són estrets i emburgesats, i si es concreten no més qu'a plantejar els drames de l'amor, i en especial del matrimoni tal com s'ha entès fins arè, es deu principalment a que la burgesia rica

que desde principis de sigle fins ara ha predominat, i que feia el públic dels teatres a la moda, no hauria tolerat una moral més avançada ni hauria pres interès per altres problemes que els de l'amor.

El teatre de Dumas, no obstant i això, fins a cert punt, és el precursor del de l'Ibsen, del de Bjørnson i d'altres noruecs i dinamarquesos. Els problemes i qüestions socials plantejats per ell, si no tenen l'amplitud dels de l'Ibsen, poc els hi falta per ésser tant atrevits. Dumas és un dels primers autors dramàtics d'aquell sigle, abans dels escandinaus, que ha fet servir el teatre com a una escola d'instrucció i de propagació de noves idees. Els diferents casos socials que ell ha estudiat els ha presentats amb veritable atrevidesa. Exemple: el problema de la redempció per l'amor en *Monsieur Alphonse*. Si el seu camp d'investigacions no ha sigut més ample, és precisament perquè Dumas no és, en el fons, un pur realista i un observador imparcial i desinteressat que analitza sense cap moral preconcebuda l'humanitat desde un punt de vista prou alt per dominar-la ben bé. El criteri moral d'un veritable realista com l'Ibsen o Zola és gran com la naturalesa i la societat que ells estudien. Dels drames de l'Ibsen, com de les novel·les de Zola, el resultat moral i les ensenyances que resulten surten naturalment, sense esforç i sense necessitat de tergiversar la naturalesa ni els fets. Ells presenten d'una manera real el drama de la vida, i d'aquell s'en dedueixen ja palpablement les conseqüències. Dumas, en canvi, romp la realitat, i per mitjà d'un forçat simbolisme fa executar, contra lo viu i lo real, per un dels seus personatges simbòlics i podriam dir demostratius, les idees que ell predica i defensa. Sent la moral i els simbolismes de Dumas fets *a priori* i no sortits de l'anàlisi i de l'observació, els personatges que representen aquesta moral *a priori* i aquells simbolismes preconcebuts són, la majoria d'ells, falsos i sense vida. Dumas, no obstant, té unes quantes obres que, a més de la valentia d'idees que en elles s'hi exposen, estan plenes de força dramàtica i d'habilitat de composició, com per exemple *Monsieur Alphonse*, *La femme de Claude* i *la Visite de Noces*.

El teatre d'Augier és més pres sobre la realitat que el de Dumas; però, en canvi, amb el seu temperament i el seu criteri massa burgès, va ésser incapaç de veure amb tota l'extensió la grandesa que hi ha en els drames brutals de la realitat i les ensenyances profundes que d'ells en resulten. A no haver sigut això, ell, per la seva força dramàtica i pel seu poder de crear tipus forts i vigorosos, hauria sigut el gran reformador del drama modern. Té algunes obres on hi va portar l'anàlisi a un extrem valent i a un cruelisme comparable an el de Becque i an els d'alguns autors que d'aquesta paraula *cruelisme* n'han fet una escola i un mode de veure la vida. Exemples d'això en són el *Maître Garin* i *Le mariage d'Olympia*. En altres obres presenta problemes atrevits, com en *Gabrielle*, on hi ha un cas de neurosis de la dona, que després l'Ibsen ha reprès en *La dame de la mer*.

El segon país, després de la França, que ha contribuït més a revolucionar la novel·la i el teatre és la Rússia. La literatura realista d'aquell país, que ha comprès, tant en la novel·la com en el teatre, els grans noms d'en Gogol, Dostoïevski, Griboiédof, Turgueneff, Pisemski, Tchernitchewski, Ostrowski, Tolstoi, etc., ha nascut quasi espontàniament en un terror verge i a propòsit. És veritat que allí dalt Balzac, Stendhal i Flaubert van tenir una gran influen-

cia; però les idees artístiques d'aquells hi van anar tant bé, que tot seguit van produir-hi sense cap esforç fruits tant originals, tant propis d'aquelles terres i tant nous, qu'es pod dir que hi van neix de nou, sense cap influència externa. El realisme va començar-hi per no tenir que vence, com en les nacions de civilització més antiga de l'Occident, gaires tradicions, ni tenir que lluitar quasi gens per neix i triomfar.

L'estudi detingut del teatre i de tota la literatura de Rússia seria interessant i convenient per a ensenyar com les regles, les tradicions i els preceptes artístics són inútils i fins perniciosos per un país, i com estorben per a què les idees noves surtin limpidas, sense rebuscaments ni sense les estranyeses i exageracions amb què han d'anar revestides les idees que neixen dins de lluites de sistemes i d'escoles. El teatre i la novela russos respiren una olor de vida i un sentiment de naturalitat a la que ni de molt ha arribat encara cap dels més moderns autors de l'Occident. Aquells han fet també de llur teatre el camp de la discussió i de la propaganda de les noves filosofies, dels moderns sistemes socials i de les noves aspiracions a la llibertat, a l'expansió individual i a la fraternitat basades en el creixement del respecte veritable i mutu del jo respectiu. El ser revolucionaris i discutidors de noves idees els ha fet més predicadors i més dogmatigs, i, per lo tant, menys naturals. Els russos també han sigut predicadors i moralistes, però no de noves idees, sinó senzillament del mateix cristianisme, encara que portant-lo a la puresa més evangelica i més primitiva. Naturalment, les predicacions llurs han sortit amb tota espontaneïtat de la pintura real de la vida de Rússia, sobre tot de la del *mujik*.

Els russos, al rebre la civilització europea amb l'invasió de Napoleon I, van sofrir una revolució immensa en les llurs idees. Llavors van penetrar a Rússia totes les idees de la Revolució i va quedar oberta pel pervenir a l'influència de totes les noves idees que després han anat predominant en les nacions de l'Occident. Però sigui qu'aquestes idees de l'Occident penetressin a Rússia falsificades per Alemanya; sigui qu'el poble rus, dominat per un vertader sentiment religiós i cristià, no estés preparat per una revolució; sigui qu'are, com en temps de la Revolució i de Napoleon I, el destí la porti a ser la defensora de tot lo bo i grand que hi ha en els antics sistemes polítics i en les antigues religions, la veritat és qu'els grans escriptors russos, fora d'alguns socialistes, com en Tchernichewski, qu'es van constituir decididament en defensors de la ciència, tots han tornat a les idees del cristianisme més primitiu. Amb la tendència i afició que tenen els realistes a la grandesa, a la senzillesa i a la vigoroïtat de la naturalesa verge, tenien que tornar els novel·listes russos, no an el cristianisme modern, sinó an el primitiu evangelic, qu'és, amb el renunciament de la voluntat del gosar i de la vida, amb el compadiment universal i amb el deslliurament de la consciència per la confessió, el més grand, el més senzill i el més vertader. Totes les obres dels russos, desde l'*Oratge*, de l'Ostrowski, fins a ne l'*Amarg destí*, d'en Pisemski, i an *El poder de les tenebres*, d'en Tolstoi, tenen el mateix fondo de resignació i de regeneració interna de la consciència amb la confessió.

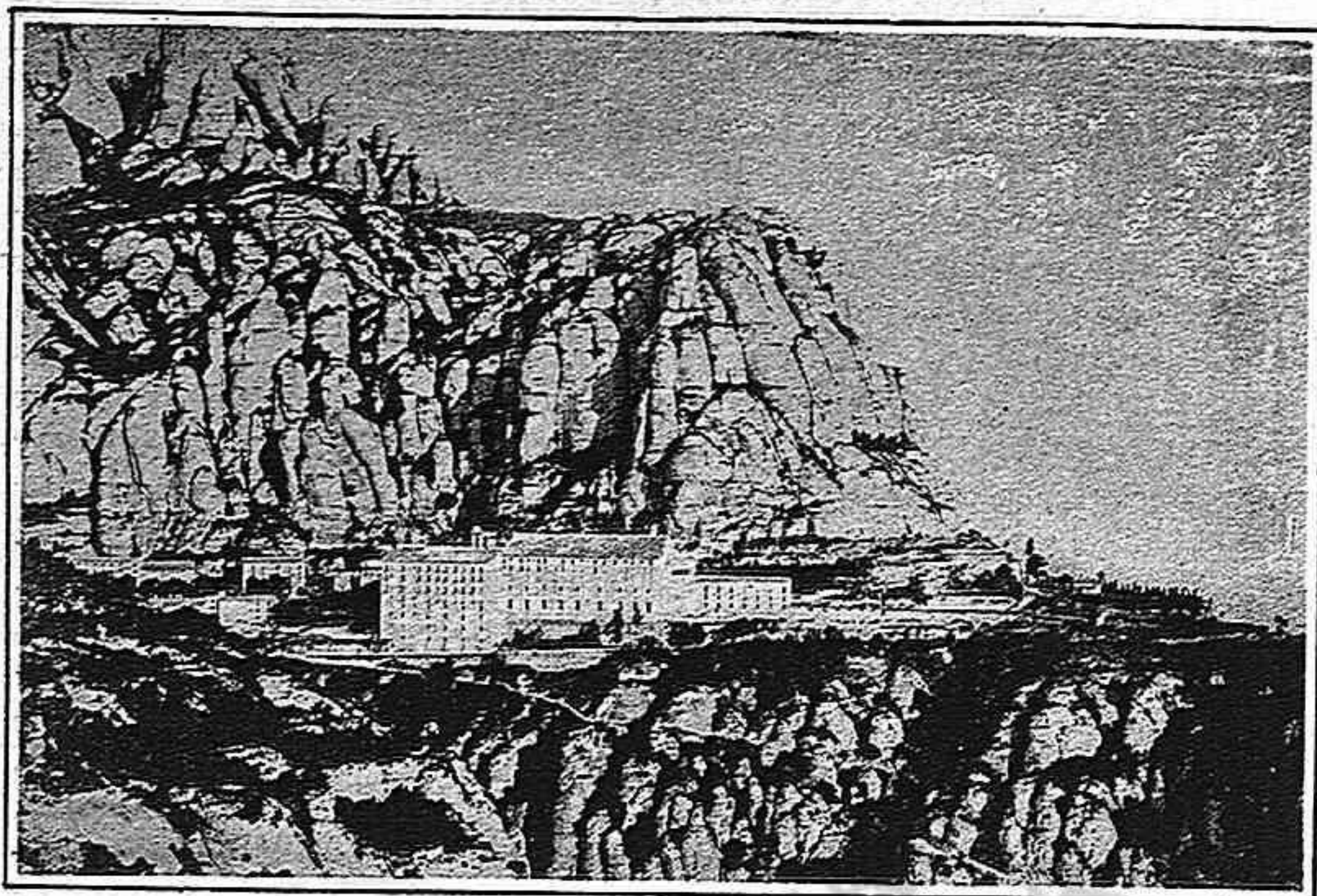
En conjunt, doncs, totes les dificultats amb que per vence s'ha trobat la moderna literatura russa són exteriors i degudes solament a la forma autocràtica del seu govern i no a la lluita amb els sentiments més íntims del país, com ha succeït amb els literats revolucionaris de l'Occident, que desde Balzac

fins a Zola, Ibsen i Strinberg, ho han tergiversat tot: forma, estil i fondo.

El teatre rus és veritablement fill de la realitat i d'aquella terra. Aixís com bona part del teatre francès avia sigut fins ara *mondain* i cosmopolita, sense gaires lligaments amb la vertadera realitat, el de Rússia, al contrari, és rus per tots quatre costats: respira vida, pinta, fa veure, fa sentir tot aquell món d'allí dalt, que, am tot i desconeixe'l, ens sembla qu'el veiem en els seus drames. És impossible arribar a un anàlisis més grand i a una pintura més perfecta que la del teatre rus. En ell hi és tot *anotat*, desde el detall més infim, més vulgar i més corrent, fins al més significatiu; desde les passions més grans (nobles o brutals) fins a les passions més íntimes i mesquines; desde les crueltats i crims més horrorosos fins a les fineses de sentiment més tendres i delicades. Els personatges del teatre rus no són, com els d'altres teatres, d'una sola peça, sinó que són complexos amb la realitat. L'acció és sempre senzilla i sense complicacions i *trucs* rebuscats. Però mentres qu'el teatre francès de Dumas i Sardou ha tingut una grand transcendència i popularitat per tot Europa, el rus, amb el seu caracter de terror, li ha costat molt sortir del seu país. No obstant, el teatre rus ha fet la revolució dret an el realisme amb tota la perfecció i puresa ja desde els principis de la segona meitat d'aquét sigle, i fins avui die no ha començat a influir per Alemanya i França, quand el teatre escandinau, posterior an ell, ha triomfat del tot en aquets països.

A. CORTADA

DE BARCELONA A MONTSERRAT A PEU *

III

BON dalit portavam per fer camí; més quand, després de caminar una estona, varem començar a veure les cases d'Ullastrell al davant nostre, en varem sentir el doble més, ja que la vista d'elles ens assegurava de qu'anavam bé, treient-nos el dupte que fins a-les-ores aviam tingut a propòsit d'un camí que no estava senyalat en el plan de la regió i que semblava desconegut a la gent a qui l'aviam demanat. Al cap d'una estona de seguir aquell camí anava quedant el poble d'Ullastrell tant a la nostra esquerra, que començarem a creure que la direcció que portavam era errada, puix ens decantavam massa dret al costat de Tarraça, fugint cada cop més de la direcció qu'ens aviam proposat. Fins a-les-ores no aviam trobat cap camí de travessia, i per xò caminavam confiant qu'el que seguïam ens portaria a Ullastrell; més al veure qu'en comptes d'acostar-nos-hi en fugiam, al primer camí que trobàrem en la nostra esquerra resolguérem tots dos a l'una girar i seguir-lo.

Aquell camí ens va conduir a una casa de pagès bastant grand, qu'ens va fer confiar que hi trobaríam algú per dir-nos per ont aviam de passar; més

* Com qu'han desaparegut les raons privades que varen impedir al Sr. Romero seguir publicant aquesta narració (vegin-se els numeros 6 i 8 de l'any passat), la continuem i li donem fi entre aquèt numero i el que ve.—(N. de la R.)

tant sols hi trobarem un xicotet, qu'ens va assegurar que per anar a Ullastrell aviam de seguir el camí qu'aviam deixat, fins arribar aprop d'una caseta blanca que bastant lluny es veia, d'allí a la carretera de Tarraça a Martorell, i qu'anant per la carretera avall trobariam el camí desitjat per anar al poble.

A nosaltros ens va semblar que seguint els consells d'aquell noi et fariam massa marrada, comparant la grand volta qu'auriam de fer, segons ell, am lo apropet que veiam, per demunt dels boscos de l'altre costat d'un barranc fondo qu'al costat d'aquella casa es trobava, les casetes emblanquinades del poble, bastant esbarriades demunt d'un turó.

Varem demanar an aquell noi si no podriam passar pel dret travessant aquell barranc, i, després de rumiar la resposta una estoneta, ens va respondre senzillament qu'ell no hi avia passat mai.

—Què fem?—vaig preguntar an el meu company.

—Què fem? Passem aquet barranc, i, encare que sigui sense camí, anem tot dret cap a Ullastrell: per aquest altre camí fariam massa volta.

—Doncs endavant. Adéu, noi, i gracies.

Començarem a baixar una feixa de vinya, saltant les rases i apartant les llargues redoltes per no entrebancar-nos, enfonzant els peus en la terra sorrenca, molt flonja per estar cavada de poc. D'una rasa a l'altra varem anar baixant, baixant facilment al començar; més per moments anaven creixent les dificultats a causa de l'inclinació del terreny, que s'esllaviçava sota els nostros peus.

Allà ja no hi valien bastons: al contrari, més aviat ens feien nosa, pus necessitavam peus i mans per arrapar-nos als ceps, i, allà ont no n'hi avia, a les desigualtats del terreny, que moltes vegades ens feia traició, fent-nos baixar més depressa de lo que voliam, relliscant de cul a terra marges avall, am grand acompanyament de terroços, pedres i polsaguera. D'en tant en tant ens assentavam are l'un are l'altre per descalçar-nos i treure la terra que s'ens ficava a dintre de les espadenyes, fent grand nosa an els peus, fet lo qual ens les tornavam a lligar, ens espolsavam una mica i altre cop avall, fins que, are saltant, are relliscant, varem arribar a baix de tot del barranc.

No és tot hú baixar que pujar. Les facilitats de la baixada s'ens varen convertir en dificultats per la pujada de l'altra vessant del barranc. Fins allavors sols aviam agut de tenir compte de no baixar massa depressa, més de lo que voliam: pujant, n'aviam de tenir per no perdre temps i esforços baixant forçosament a cop de relliscades i caigudes lo qu'anavam pujant am grands fatigs. Are el company m'ajudava, are ajudava jo an el company a pujar els graons massa empinats, unes vegades am les mans, altres vegades amb els garrots, altres fent esqueneta, i altres am consells tant sols, per no puguer d'altre modo.

—Agafi's fort an aquesta mata.

—Ting por que no em segueixi.

—No tingui quimera: jo m'hi hai repenjat i és bastant ferma.

—Bé! Are posi el peu esquer demunt d'aquell graonet.

—Dongui'm la mà, are.

—Tingui compte, que rellisco, i el faré caure a vostè.

—No tingui por. Amunt!

—Amunt! Bo! Deixi'm anar: ja estig segur.

I, redreçant-nos, ens trobavam altra volta l'un al costat de l'altre, fins qu'un altre pas difícil ens tornava a separar per ajudar-nos altra volta.

El sol començava a picar de valent a dins d'aquella fondalada, animant a les cigales a començar la joiosa encara que monòtona cançó de l'estiu.

Am l'escalfor del sol i els fatigs de la pujada, la suor ens regalava esquena avall i la boca s'ens assedegava, obligant-nos d'en tant en tant a beure alguns glops del tè, amb algunes gotes d'aiguardent; de les garrafetes que per bona precaució portavam; i altra vegada, després de tapar-les amb els taps de rosca, tornavam a seguir la nostra ascensió; uns cops pel dret, altres decantant-nos, segons veïam més o menys dificultat.

Al cap i a la fi vam arribar a dalt de tot; i quand creïam trobar un terreny pla de vinya o de bosc per ont poder passar per arribar a Ullastrell, en comptes de lo que desitjavam ens varem trobar amb un altre barranc tant o més fondo qu'el primer, am la sola diferencia, bastant favorable per altra part, d'estar cobert de bosc en comptes d'estar plantat de vinya.

A l'altre costat del barranc veïam blanquejar ben al devant nostre les cases del poble, com invitant-nos a salvar aquell que nosaltros creïam el darrer obstacle.

Després d'una petita consulta entre nosaltros dos sobre lo que devíam fer, resolguérem passar aquell barranc, començant altre cop la feina després d'aixugar-nos la suor de cara i clatell i de fer algunes respiracions ben fondes per pendre alè.

—Déu n'hi dó,—deïam nosaltros.—Al menys aquí la terra és ferma i no s'esllaviça, i es baixa més facilment agafant-se a la soca dels pins i arrapant-se als romanins i a les mates de branca ferma. Sols hem de tenir compte de no posar les mans demunt d'alguna argelaga o els peus adins de les gatoses.

Més, per alerta qu'anessim, alguns cops no podíam evitar les esquerpes fregades de les llurs punxentes arestes, ben diferents de les camforades sentides dels romanins i espigols, que deixen tota embaumada la mà que s'hi aferra.

Malgrat els pins i les mates, el terreny era tant pendent i d'una constitució tant sorrenca, qu'algunes vegades relliscaven els talons i queïen els nostros cossos, fent esclatar la caiguda de l'un les rialles del company.

Are poc a poc, are depressa, are relliscant sobre la pinaça, are rient, are caient, arribàrem al fons de tot del barranc, per ont baixava, entremitj de les canyes, una riereta d'aigua tebiona, però clara com un cristall.

En arribant an aquell llog varem sentir desitjos d'estar-nos-hi una estoneta per reposar-nos i menjar un bocí; més, després de pensar-ho bé, varem creure més convenient acabar aquella feina que tant a contre temps s'ens avia presentat i reposar quand s'ens agués acabat, és a dir, en arribant al cim d'aquell barranc.

Un cop resolt, ens vam fermar bé els lligams de les espardenyes, ens ajustàrem i espolsàrem la roba, ens ben capficàrem els amples berrets de palma i varem començar altre cop a enfilar-nos per entre els pins, gatoses, argelagues, romanins, estepes i tota mena de mates d'aquell barranc. Tot pujant sentíam grand penediment de no aver cregut an aquell xicotet qu'ens deïa que seguís el camí qu'avíam deixat, i jo explicava an el meu company, entre esbufeg i esbufeg, per si no ho sabia per raó de ser anglès, qu'els catalans tenim una maxima qu'am molt de raó diu que «si vols fer drecera segueix la carretera».

¿Per què ting d'entretenir-me explicant-vos els fatigs d'aquella pujada, la calor que sentiam, les relliscades i caigudes, i sobre tot la pena que teniam de malgastar el temps i les forces que tant i tant ens convenia estalviar, per no arribar tard i malmesos an el monastir del Montserrat? Més no hi avia remei: eram al ball i aviam de ballar. Suant i bufant muntàrem fins al cim, deixant aquell segon barranc derrera nostre.

Varem arribar allí am grand curiositat per veure quina mena de terreny hi trobariam per anar fins a Ullastrell, aquell ditxós poble que no semblava sinó que fugia de nosaltros per art de bruixeria; però figureu-vos quina no seria la nostra decepció quand, en comptes de trobar un terreny més o menys planer de bosc o de conreu, lo que varem descobrir, després de caminar una estona entremitj dels pins i les mates, va ser un tercer barranc, fondo com el qu'am tantes penes aviam passat, o pod-ser més, i a l'altro costat d'aquell nou barranc les emblanquinades casetes del poble voltant el petit campanar de l'iglesia.

Tot amoïnats, ens varem assentar sota l'ombra d'un pi per reposar-nos i rumiar lo que més ens convenia fer devant d'aquella nova dificultat i de la gana que començavam a sentir.

Curt va ser el consell, puix tot-d'una varem veure que tant l'una cosa com l'altra sols tenien una solució. El barranc no teniam més remei que passar-lo, perquè, lo meteix qu'els altres, tenia direcció de nord a sur, i nosaltros aviam d'anar cap a ponent, és dir, que, si per no passar-lo caminavam per les carenes, aniriam a parar qui sab aont. En quant a la gana i set, aviam de menjar i beure; però varem resoldre fer-ho an el fondo del barranc, ont trobariam agua abundant i podriam reposar una bona estona.

Un cop la resolució presa, ens varem tot seguit aixecar, i, després d'adresar una mirada an el poble per pendre direcció, començarem altra vegada a baixar, am bastant aburriment per aquella ja fastigosa monotonia, tement el que després d'aquell barranc no en vingués un altro a acabar de despacientar-nos.

Per aquèts casos, i això ho saben tots els qu'han fet llargues excursions, més que força de cames, s'hà de menester força de voluntat i resignació. No hi hà més qu'ajupir el cap i pendre les coses tal com vénen.

Am resignació varem tornar a enclotar-nos baixant entre els pins d'aquella vessant, fins que després d'algunes caigudes i relliscades aconseguirem el fons.

No ens aviam enganyat al pensar qu'an allí trobariam agua. Per entremitj de dugues parets formades per espessos canyars baixava; corrent demunt d'un llit de sorra menuda, una riereta d'una agua prou clara per puguer-ne beure.

Malgrat l'umitat de la riera, el sól queia tant de ple a ple i aquell llog era tant enclotat, que s'hi sentia una xafagor com la de dins d'un forn; més aviam resolt reposar i menjar allí una queixalada, i aixís ho varem fer.

Cercàrem un punt planet cobert d'erba per jeure ben propet de l'agua, i, després de posar-nos en manigues de camisa per puguer respirar un xic millor; després de treure dels morralets la llangoniça, el formatge i el pa qu'aviam comprat al passar per Gracia, i d'aver-nos ben rabejat cap i braços per refrescarlos i rentar-los de la pols i suor, un a la vora de l'altro, ens varem assentar

en el llog qu'aviem triat i vam començar l'apat, tot contemplant l'aspecte d'aquella fondalada, amb els seus boscos de pins, plens de ferestega quietud; mirant trenar-se i destrenar-se, tot xarricant, l'aigua de la riera, que corria avall entre les canyes; fent recular, quand s'aturaven, an els teixidors toçuts que per sobre l'aigua teixien, riera amunt; i escoltant la fressa, cada cop més forta, que feien les cigales cantant i prenent el sol penjades a les branques dels pins, i les dugues notes, sempre les mateixes, del cant dels cucuts.

Mentres anavam menjant preniem nota de les indicacions del comptador de passes, del rellotge i del termometre, qu'aviem posat al sol per a que s'escalfés. Eren les vuit i deu minuts, i aviam fet 42,380 passes. El termometre, malgrat lo dejorn qu'era, va arribar a marcar 33° C. Quin die de calor s'ens'amania! En aquell fondo de barranc, ont no hi arribava ni un alè d'aire, hi feia ja una calor qu'estavellava, i es coneixia qu'els pins començaven a suar la reina per la fortor de trementina que se sentia, barrejada am la dels romanins, espigols i farigoles.

Mitj ajeguts, varem anar menjant fins a deixar satisfeta la gana que teniam; i després de beure de l'aigua de la riera, que, escalfada pels raigs del sol, baixava ja bastant calenta, i de desar en els morralets les provisions sobrees, sentint totes les juntures adolorides i el cos bastant cruixit, ens varem ajeure demunt d'un tou d'erbes prop de les canyes per fumar un cigarret i acabar de passar la mitja ora qu'ens aviam proposat reposar abans de seguir la nostra marxa.

Ajeguts sota l'ombra transparent dels pins, contemplant com se cargolava i descargolava la beta blavenca del fum del cigarro mentres pujava amunt, amunt, sense decantar-se, el soroll de l'aigua i l'acompassat cantar de les cigales ens anaven ensopint i fent-nos desitjar el trencar un són. Quand els ulls s'aclucaven i l'enteniment començava a extraviar-se embullant ses idees, feiam un esforç, obriam els ulls i tornavam a guaitar els pins, les canyes i l'aigua, i tornavam a escoltar els cucuts i les cigales, fins qu'al cap d'una estona tornava l'ensopiment a guanyar-nos i tornavam a cloure els ulls i deixavam de sentir les remors del bosc.

Cada cop la són era més forta, i ben segur qu'auriam acabat per adormir-nos si no ens aguessim adonat que feia ja mitja ora que reposavam i que, tenint de caminar molt encare, no ens podiam entretenir.

Molt a contre cor ens varem aixecar, tot estirant-nos i badallant de són; i, després d'endreçar-nos la roba, recullir els morralets i beure alguns glops d'aigua de la riera per tenir-ne per suar, miràrem per terra per veure si ens deixavam res, i varem començar altra vegada, sentint ja una mica pesades les cames i els peus bastant escaldats, a pujar l'empinada costa del barranc.

Tot moixos i anyorant aquell fondo de riera, varem anar pujant d'un pi a l'altre, agarrant-nos a les soques, tenint compte de no envescar-nos am la reina, i capficats pensant am lo que trobariam en arribant a dalt de tot d'aquella pujada. Am penes i fatigs i tot suant, per fi varem aconseguir el cim, i ens tranquilisàrem veient qu'els barrancs s'avien acabat, puix veiam al devant nostre qu'el terreny planejava fins a Ullastrell, cobert primer de bosc i més enllà plantat de vinyes. Després de caminar un trocet, varem trobar el camí de Castellbisbal a Ullastrell, i seguint-lo ens va conduir a la carretera de Tar-

raça a Martorell, ont trenca el camí per anar an el poble al qual ens enca-minavam.

Aviam fet una bona marrada per no vulguer seguir el bon camí qu'ens assenyalava aquell noiet, que, si bé és veritat que fa una grand volta, la fa per a salvar tots aquells barrancs desde el seu començament.

Apretant el pas, a las dèu entravam a Ullastrell (48,200 passes), quand ja començavam a creure que no hi arribariam mai més, per esser un poble col·locat de tal manera i en una mena de terreny qu'el camí té de fer giravoltes i més giravoltes abans no pod arribar a la primera casa. Desde allí es veu tot el Vallès fins al turó de Moncada, el Tibidabo i el Puig d'Olorde, i al darrera el Montserrat, ja ben aprop, grandíós, podent-se veure ben clar el monastir, les arrodonides penyes plenes de boscuria negrosa en llurs juntures, i aduc, el qui sab aont són, les ermites, penjades entre precipicis, com si fossin nius d'aligues.

Com no coneixiam gaire bé el camí i portavam molta set, lo més natural era qu'entressim en alguna casa per beure i informar-nos de per ont teniam que passar per anar a Olesa, població apuntada en el nostre itinerari, i això va esser lo que varem fer, entrant en una botiga que per la traça es coneixia que servia de casa de begudes, ja que no de veritable taverna, puix per ser-ho li faltaven les rengleres de bótes i barralons que donen caracter a tals establiments.

Ben mirat, ja que no era taverna, seria difícil puguer dir lo qu'era aquella botiga, per aver-n'hi quatre o cinc totes en una. Els articles propis de l'estanc, del betes-i-fils, del forn, de la drogueria i de la tenda de begudes, i fins del graner, es trobaven allà reunides, cada mena d'articles en un armari diferent, devant dels quals un llarg taulell servia pel despaig.

Mentres refrescavam, l'amo de la tenda ens va anar explicant el camí qu'aviam de seguir per arribar a Olesa, i, ja enterats i refrescats, ens aixecàrem, varem pagar el gasto, ens despedirem de l'amo agraint-li els detalls que del camí ens avia dat, i reprenguérem la marxa carrer amunt, cap a ponent, sentint les cames ja bastant pesades i les plantes dels peus enceses i am la coïssor qu'anuncia la formació d'alguna butllofa, tot conseqüència del pas dels barrancs, qu'a dir veritat ens avia malmès.

En sortint del poble, tot seguit trenca el camí cap a la dreta, fent una grand baixada, entre vinyes i oliverars, després de lo qual torna a pujar per salvar un altro turó, am la corresponent baixada a l'altro costat; i aixís va el camí sempre pujant i baixant entre oliveres, vinyes i alguna qu'altra clapa de bosc, fins arribar al Llobregat, planejant llavors fins a Olesa.

Convé notar qu'a cosa de la meitat de la distancia entre Ullastrell i Olesa el camí travessa una molt ample riera amb extensos sorrals encaixonats per altes parets constituïdes per una barreja d'argila i palets, quasi tallades a pic. Al trobar-se al fons de la riera, després d'aver baixat per entre mitj d'un bosc de pins molt pendent, ja es veu a l'altro costat el llog per ont el camí torna a pujar, qu'és una reconada ont hi hà plantat un ortet, en mitj del que s'hi veu una frondosa figuera.

D'Ullastrell a Olesa s'hi posa, caminant a bon pas, una ora; més nosaltros varem trigar una ora i tres quarts, comptant el temps empleiat en els descansos i parades fetes per contemplar els variats paisatges i perspectives que per

aquell accidentat terreny a cada punt se troben. Eren les dotze, i aviam caminat 58,240 passes a l'arribar a una mina d'aigua qu'atravessa el camí quand s'està per arribar a les primeres cases de la població.

Aigua fresca i bona, per cert, i sobre tot molt clara i abundant, que són condicions tentadores per a què el que va de camí en begui, i si és un die xafagós d'estiu i porta pols i suor, com no poca en portavam nosaltros, s'hi rabeji rentant-se cap i braços. Això és lo que varem fer l'inglès i jo, am no poca satisfacció de la nostra part i no pocs fatals pronostics per part d'algunes dones qu'a l'anar a omplir els cantis ens asseguraven qu'ens resultaria mal de rabejar-nos d'aquell modo estant tant suats i afadigats. Les varem deixar dir, ens varem aixugar, i, tornant a agafar els trastets, entràrem en el poble, adreasant-nos tot seguit cap a la plaça, anant a la fonda de cân Milà a demanar un dinar que ben afanyat teniam.

LLUÍS DE ROMERO

PINTSCHEW I MINTSCHEW *

(Continuació)

A xicota maca s'avia quedat immobilitat davant de la porta.

—Mintschew!—va cridar amb veu dolça.

—Esterka!—respongué ell.—Sou vós?

Es va acostar a ella i va contemplar una estona els hermosos ulls de la jueva, que li va somriure, i després desaparegué en la fosca.

—Mintschew!—va gemegar en Pintschew, inquiet com una criatura qu'ha perdut a sa mare.—Mintschew, mon dolç Mintschew, ont ets?

—Aquí! Què hi hà?

—No t'en vagis pas: t'ho suplico.

—És que ja és ora d'anar a retiro.

—I bé! Espera'm. Ja t'acompanyaré.

Agafa an en Mintschew pel braç, i, tenint-lo subjecte:

—Mintschew, tu retreies el *Talmud*, em sembla. Però no diu el *Talmud*, en el *Tractat Barachol*, 4, que les oracions eren ordenades a els patriarques? Abraam és qui ha instituit la pregaria matinal.

—Possible,—va dir amb to de burla en Mintschew.—Però això i re tot passa per un camí.

Va apretar el pas.

—¿No es llegeix en el primer llibre de Moisès, 19-27, «Abraam es va situar desde l'aurora en el llog on tenia el costum d'estar-se en presència de Déu»?

—I doncs?

En Mintschew es va aturar sobtadament.

—I doncs?

En Pintschew, tot embadalit, va mirar a la cara del seu adversari, a qui es pensava aver aniquilat.

—I doncs?—digué altre cop en Pintschew.—Encare vols més? ¿El mot emprat pels sants llibres no és *omed*, i *pregar* no té la mateixa etimologia?

* Vegi's el numero 9 d'aquest any.

—Admetem qu'aquêts dos mots tinguin la meteixa etimologia; admetem també qu'Abraam no agi solament *estat* en presència de Déu, sinó també que l'agi invocat. Això prova qu'Abraam ha complert aquest acte un matí solament, i de cap manera qu'ell agi instituit *l'oració matinal*.

—Para les orelles, oh poble! Are està contredient el *Talmud*!—s'exclamà en Pintschew.

I com va veure qu'en Mintschew s'allunyava precipitadament, es va posar a corre darrera d'ell, cridant fins a esgargamellar-se. Quand el va atrapar, estava orriblement esbufegat.

—Isaac no ha recomanat l'oració? Qui pod negar-ho? Tu, pod-ser. Nega-ho, si goses! No es llegeix en Moisès, I, 24-63: «Isaac s'en va anar als camps, al vespre, per resar-hi»?

—Moisès no diu pas «resar». Diu: «Isaac va sortir per passejar-se, per anar a vigilar les seves terres».

—I Jacob?—va continuar en Pintschew.—¿Qui, doncs, ha instituit l'oració del vespre, sinó Jacob?

—Pujes massa amunt, amig meu,—va afegir senzillament en Mintschew.

Tot enraonant, els dos amigs avien arribat a càn Mintschew.

—Ah! Pujo massa amunt, jo!—va exclamar-se en Pintschew, fòra de sí.—Are ja és ora d'anar a dormir.

Va girar l'espatlla an en Mintschew sense fer cap compliment. Però aquêt ja l'avia agafat per la maniga. Varen començar a tornar a fer el camí qu'acabaven de recorre.

—I si el *Talmud* vulgués fer datar de molt lluny lo que transcriu?—reprenqué en Pintschew.—I si jo et provava això, eh, què diries?

—Si tu m'ho provaves!

En Mintschew va esser invadit d'una passió de riure tant violenta que tot el seu cos tremolava. La seva joia, no obstant, era factícia i el seu riure bastant fòra de to.

—Sí, verament,—va continuar en Pintschew.—El *Talmud* diu: «L'oració d'aquell qui parla caldeu no serà transmesa a l'Eternal pels seus angels, puix els angels no comprenen el llenguatge caldeu.» No és això rigorosament exacte?—va demanar en Pintschew amb una calma desesperadora.

—Però, Pintschew!...

Aquí en Mintschew es va posar a riure de tot cor, com un noi alegre.

—Puix qu'els angels coneixen tot lo que passa en el cor dels omes, com vols tu que no compreguin el caldeu?

—No el comprenen, puix qu'el *Talmud* ho diu,—va fer en Pintschew.

—Anem, bah!

En Pintschew es va tapar les orelles.

—Els angels no comprenen el caldeu!—va cridar.—No, no el comprenen pas!

—Doncs jo et dig qu'el comprenen.

—Que no!

—Que sí!

—Que no!

—Que sí!

—Que no!

En aquell moment els dos amigs es trobaven de nou devant de la casa de Markus Jolles, dins l'aire suau carregat del perfum dels gerços. No hi havia una anima en tot el camí. Els llums de la casa eren apagats: en els baixos sols brillava una claror roja. Al cel, els estels guspirejaven en la fosquedat, i darrera la cortina d'una finestra, en els baixos, dins la claror roja, la jove muller d'en Pintschew espiava la conversació dels infatigables talmudistes, retenint-se l'alè.

—Siga,—continuava en Mintschew;—els angels no comprenen el caldeu.

—Certament que no el comprenen.

—Doncs, ¿com és, allavors,—va demanar en Mintschew am la seva rialleta tranquila,—com és qu'els rabins s'oposen a que les oracions siguin pronunciades en alemany, puix qu'en llog no s'és dit qu'els angels no comprenguin la llengua alemana?

—Ah! És... perquè...

En Pintschew es va redreçar aniquilat.

—Bona nit, Pintschew!

La cortina es va emmatxucar convulsivament.

—Espera't, doncs. Vui dir-te que...

En Mintschew se n'anava fent grands gambades.

—Escolta,—li va cridar en Pintschew.—Tu ja sabs que...

En Mintschew s'allunyava.

En Pintschew es va posar a udolar i a corre ben fort per atrapar-lo.

—Al cel hi hà dotze... dotze portes... destinades a les dotze tribus d'Israel... i cada una d'aquestes portes... Però detura't, d'una vegada!

Acabava de juntar-se amb en Mintschew.

—Ai! No pug respirar. Cada... porta... serveix de pas a les oracions d'una tribu. Posteriorment s'han compost noves oracions i no s'han construït noves portes. De consegüent, aquestes sollicitacions no poden arribar fins a Déu. No sé si em comprens.

Varen tornar a fer, tot enraonant, el camí de càn Mintschew. La dòna jove amagada darrera la cortina va fer un grand sospir. Però en Pintschew no en va fer cap cas. Es va passejar amb en Mintschew tota la nit, en mitj del carrer. Tant aviat era en Pintschew qui acompanyava an en Mintschew, com era en Mintschew qu'aconduïa an en Pintschew, qui, ell, a sa vegada, disfrutava entornant-s'en amb el seu amic. Varen discutir fins a la matinada, i am tal zel qu'es varen enrogallar orrorosament.

Els estels s'apagaven l'un darrera l'altre. En quant a la nuvia, seguia seguida prop de la finestra, parant l'orella, fins a tant que l'airet del matí va agitar suaument la cortina darrera la qual s'estava i que l'Orient se va tenyir a poc a poc d'una claror lletosa.

—I are que m'has provat que no es pod resar en caldeu, ¿què has conseguit més qu'are fa poc?—va dir en to de burla en Mintschew.

—Ah! Are reconeixes que jo tenia raó?—va exclamar en Pintschew alterosament.

—Sí; però explica'm com és que la més part de les nostres oracions són compostes en una barreja d'ebreu i de caldeu i que són escrites en un llenguatge que no sols els angels no comprenen, sinó que nosaltros meteixos no n'entenem ni una paraula. I digues-me: ¿què penses d'un servei diví durant

el qual els fidels balbotejen frases el sentit de les quals no comprenen. Francament, no trobes qu'això és una ximpleria, mon car Pintschew?

—No,—respongué triomfalment en Pintschew,—no és pas cap ximpleria. No es llegeix en Moisès, 5, 6, 4, «Escolta, Israel!»? Per consegüent, el dever de tot jueu íntegre és escoltar i no pas comprendre quand resa.

En Mintschew va esclatar de riure. La núvia es va repenjar fora de la finestra, tota groga, fent ulleres. Aquesta vegada en Pintschew va entrar a casa seva sense afegir paraula.

En Pintschew i en Mintschew es disputaven d'ençà qu'eren al món. Ningú es recordava d'aver-los vist conversar tranquilament.

Encare gaire bé no es podien tenir drets que ja s'arrencaven llurs joguines. Així, per exemple, si en Pintschew, muntat sobre un magnífic poltro de fusta, agüés vist an en Mintschew anar a cavall d'un troçot de bastó cullit en un bosquet veí, tot seguit auria abandonat el seu superbo corcer per galopar sobre el bastó d'en Mintschew. Llurs disputes finien ordinàriament a cops, a crids i a torrents de llagrimes. Els separava un om: ploraven encare més fort. Cada hù d'ells no volia jugar sinó amb el seu amic. Quand devingueren *cheder gungel* (1) varen passar pels més grans enemics qu'hi pugués aver. Es disputaven tot anant a estudi, es disputaven durant la classe, es disputaven tot tornant a casa el vespre: s'oblidaven de menjar per disputar-se. Un tercer interlocutor es presentava i prenia la part de l'un o de l'altre: en Pintschew i en Mintschew es posaven d'acord per atrotinar-lo de mala manera. Un cop, en la *talmud-thera* (2), es van disputar més seriament encare. Am prou feines avien començat a estudiar les primeres línies del *Talmud*, que ja cada un d'ells tenia la pretensió d'interpretar-lo millor que l'altre. No es cansaven mai de profundir-lo i de discutir-ne les qüestions més complicades, però no toleraven l'intervenció d'un terç en llurs discussions; i si un alumne es permetia fer objeccions a lo que l'un o l'altre afirmava, en Pintschew i en Mintschew se li tiraven tots dos a sobre, aniquilaven els seus raonaments i l'aclibellaven amb acudits tant injuriosos, qu'el xicòt abandonava el camp tot escorregut, semblant a un ruc coronat d'escardots i d'ortigues punxagudes.

Ni l'un ni l'altre del dos amigs devingué savi. Eren massa pobres per consagrar-se a l'estudi del *Talmud*, i l'estudi d'una altra branca no els somreia gaire.

El pare d'en Pintschew era sastre. El seu fill el va succeir en el seu ofici.

El vell Pintschew no treballava sinó per les grans senyores, pels nobles, per les dones dels oficials o dels funcionaris superiors. Alguna vegada, també, per les riques jueves. Tenia el despreci més profundo per les robes de cotó i de llana. No era verament feliç més que quand feia manobrar les seves llargues estisores en el vellut sedós, quand rius de satí deixaven brugir llurs onades al seu voltant, o quand alguna pell preciosa resistia a la seva agulla. També adorava les puntes i les blondes de seda. Son fill va eredar els seus gustos elevats. S'auria cregut desonrat si agüés agut de pendre la mida a una ostalera o a la dona d'un obrer. Per ell no existia ocupació més estimada que placar

(1) Escolars.

(2) Escola talmúdica pels nois pobres.

les estretes tires de paper que tallava de diaris vells sobre les blanques espatlles d'una comtesa o a l'entorn de l'elegant cintura de la filla d'algun coronel.

En Mintschew, anc que son pare fou robavellaire, devingué cotxer.

Qualsevol que fos l'apreci qu'ell professés per l'autor dels seus dies, el fet és que no podia dissimular el seu fastig per les pells de conill i la roba vella. Ademés, la perspectiva de trotar diàriament prenent el sol, ficant-se al fang o a la pols, li feia horror. Adorava el seu ofici i es trobava més feliç qu'un rei quand estava segut sobre el seti estret del seu carruatge i que feia petar el seu fuet a les orelles dels seus cavallets magres. Se sentia lliure, allavors, i ple d'ardor, i mirava am llastima els peatons que trobava en el seu camí. En Pintschew i en Mintschew eren generalment estimats i apreciats en el país, tant dels cristians com dels llurs correligionaris. Tots dos eren probes, laboriosos i ordenats: no s'ubriagaven ni jugaven; no amoïnaven a les noies am llurs galanteries; tenien una passió i fòra: discutir ensems passatges del *Talmud*. La discussió, si val a dir la veritat, era sempre sostinguda per en Mintschew; puix, en materia de raonament, en Pintschew no sabia més que gesticular. Disputaven en tots temps i en tots llocs, per tot arreu ont se trobaven; i com qu'es trobaven constantment, no per atzar, sinó perquè estaven sempre a la caça l'un de l'altre, es disputaven del matí al vespre.

En Mintschew devia conduir a Zabia al comissari del districte, que hi anava per feina. En Pintschew es recordava immediatament aver promès, un mès avia, a la baronesa Horoseuska, que s'estava a alguns minuts de Zabia, una *kasabaika* de vellut verd. Es posava a seure allavors tot seguit i vinga cusir tot lo die i tota la nit; i efectivament, l'endemà de bon matí, quand en Mintschew arribava amb el seu carruatge, en Pintschew estava ja instalat sobre un banc devant de la casa del comissari posant activament una vora de pell a una *kasabaika*. Muntava an el seti al costat del seu amic, i la discussió començava, mentres qu'en Pintschew cusia gafets an el seu paltó o hi adaptava una maniga.

De l'altra part, si en Pintschew tenia qu'emprovar un vestit a la comtesa Goluschowka, li venia a la memoria an en Mintschew qu'era la fira de Delatin, ciutat petita poc allunyada de la senyoria, i en Mintschew es partia cap a Delatin amb el pretext de fer-hi un tracte, però en realitat per poder acompanyar an en Pintschew fins a cà la comtesa i discutir, tot fent camí, algun passatge difícil del *Talmud*.

Durant els seus viatges no era estrany qu'en Mintschew agués d'aturar-se a l'ostal d'en Kauniz Blauweisz: quasi bé cada die tenia que portar-hi algú, ja qu'an els seus clients els agradava força el *slivowitz* del trempat taverner. En Mintschew temia orriblement aquesta etapa. Que fos sobri, això es comprèn, perquè la vista sola d'un ubriag fa esgarriar a tot jueu polonès i li repugna tant com un animal obscè. De temps en temps, molt rarament, i encare calia que gelés molt fort, en Mintschew s'empassava un gotet de *koutuschawka*. En Mintschew temia l'aigua-ardent; però temia molt més encare a l'Esterka, la filla del taverner, que, tot seguit que sentia rodar un carruatge, el crid d'un cotxer o el renill d'un cavall, acudia alegre i despatxada, am les seves fosques trenes penjant-li esquena avall, a la porta de l'ostal, per servir-hi, segons la classe dels viatgers, aigua-ardent en copetes o bé en gerros d'estany. Ella xerrotejava am les persones desconegudes am tant de familiaritat com am les anti-

gues coneixencès, i se les avia amb els pagesos de *sieraks* (1) apedaçats, amb els obrers de berret de castor estarrufat, am la meteixa cara afable i joiosa qu'amb els oficials d'ussards cavalcant en llurs esplèndids corcers o amb els senyors anant en llurs carruatges de quatre cavalls.

Esterka era una noia molt bonica. Ademés, era llesta i aixerida, com molt rarament ho són les dònnes jueves. Son visatge amable, lleugerament desvergonyit, no era gens mustigat per l'aire espès i polsós que tant aviat marceix les roses poloneses de Saars. De talla, no era ni massa alta ni massa baixa. Les seves formes esveltes s'acordaven encisadorament amb els seus moviments vius.

En Mintschew en fugia volenters. Quand ell arribava devant l'ostal, no es movia del seu seti i mirava amb afectació en el lluny. Si per cas es veia obligat d'entrar a la taverna, responia a les paraules amables que li endreçava l'ermosa xicota amb un simple bellugament de cap, lligava an el coll dels cavalls el morralet de civada, feia veure qu'adobava les rodes, la llança del cotxe, o aduc se n'anava a darrera la casa a tafenejar pels camps i pel jardí d'en Blauweisz.

L'Esterka es va adonar aviat d'aquesta conducta estranya; i com qu'en Mintschew era l'unic qu'es mostrava completament indiferent an els seus encisos i a la seva amabilitat, naturalment ella es va posar a rublir-lo d'obsequis, de mirades intencionades i de paraules amables, i per ultim el va tractar amb una franquesa que va acabar per posar an en Mintschew més malumorat encare i més malagradós.

Un die en Mintschew va passar per devant de la *kartschma* (2) portant de Lemberg un senyoret qu'hi estudiava per advocat i que venia a passar les vacances a casa els seus pares, propietaris del veïnat. En veient la *kartschma*, a la porta de la qual s'estava l'Esterka amb els braços coquetament en nança, en Mintschew va girar el cap, féu petar les xurriaques i va accelerar el galop dels seus cavalls.

Per desgracia, el baronet ja avia remarcat la taverna amb el seu ram de grevol penjat a sobre la porta. També avia vist perfectament a l'ermosa jueva. Va ordonar an en Mintschew que parés.

En Mintschew va tornar enrera i va parar el cotxe devant de l'ostal. Afe-gim-hi que va fer la dolenteria de fer rodar brugidosament el carruatge per l'immens sòt d'aigua fangosa que n'ornava l'entrada, en termens qu'els anegs d'en Blauweisz varen fugir cridant i qu'el compost estudiantet, riçat, perfumat i vestit a l'ultima moda, va desapareixe literalment dins una pluja de fang.

Quand aquest ultim agué sortit de la *kitschka*, en Mintschew va tornar a caure en la seva somiera i en el seu mutisme abituals.

No va sentir com el jove polonès comparava l'Esterka a la nuvia del cantig de Salomó i a l'encisadora Venus israelita que va atraure tant abilment en els seus llacs el rei Casimir de Polonia. No va veure com, per riure, l'agafava per la cintura, com l'enllaçava estretament en els seus braços, i, finalment, li feia un petó sobre el colrat clatell. Va continuar segut sobre el seu seti, silenciós, fent com aquell qui contemplava uns nuvolets qu'el sol ponent daurava amb

(1) Pardessus am caputxa i passamaneria.

(2) Taverna jueva.

els seus fogs i que s'escampaven pel cel com altres tants brins de cotó fluix inflamats.

La casualitat l'hi va tornar a portar l'endemà, en companyia d'un jueu comerciant de blads, a la taverna d'en Blauweisz.

Tots dos tenien que concloure un negoci.

En Mintschew sabia qu'el seu client trigaria una bona estona a estar llest. Va baixar, doncs, del seu seti per donar menjar an els cavalls. En aquell mateix moment l'Esterka va compareixre i el va saludar amistosament. Però ell no la va veure. La va mirar un instant com aquell qui mira per un vidre, però per un vidre terbol, i va arrugar les celles com per examinar-la millor.

L'Esterka va fer la rialleta, va agafar dugues galledes, va corre a la font i li va portar aigua pels animals.

—I bé! Està content are, mestre Mintschew?—va preguntar ella amb un to de brometa amable.

Cap resposta.

Ella es va posar a la seva esquerra, contemplant am posat d'estranyesa el rostre ombrivol d'en Mintschew. Aquêt va tombar el cap a la dreta. Ella es va col·locar a la seva dreta. Ell va tombar la cara a l'esquerra sense dir res.

—I are! Què teniu? Qu'us hî agraviat?—es va exclamar allavors l'Esterka, aixecant vers en Mintschew els seus ulls limpidis i francs.

Ell, no podent ja callar, va preguntar-li:

—Dieu-me: està bé qu'una israelita bromeji i es deixi amanyagar per un semblant Purez?—va començar ell am to despreciatiu.

I va escupir en terra.

L'Esterka es va quedar dreta sobre el bancal de la porta de roure, entre els dos pilars ont hi avia enganxats uns papers esgrogueits coberts de passatges del *Talmud*. Ella va baixar els ulls, va agafar una de les seves trenes, la va desfer sobre la seva espatlla i es va posar a masegar-la.

—I bé! Per què no dieu res are?—va continuar en Mintschew.—Abitualment la vostra llengua fa en la vostra boca l'ofici de pendul.

—Teniu raó, Mintschew,—va dir ella per ultim;—mereixo les vostres reprimendes. Ja em podeu renyar.

Però lo qu'és ell no la va pas renyar. Se la va mirar bella estona, i la seva mirada era, al mateix temps que plena de reconvencions, rajant d'amor. Ella va comprendre aquella mirada i es va tornar roja. No va gosar més a aixecar els ulls envers ell, i no li va dir ni una paraula més. Va quedar com clavada allà ont era. Però quand, al cap d'un instant, el comerciant de grans va sortir de la casa i va tornar a pujar al cotxe, la noia va dirigir un cop d'ull rapid i mitj avergonyit an en Mintschew. Ell li va fer un signe de cap amistós. Era la primera vegada desde qu'es coneixien.

Desde allavors en Mintschew va venir més sovint a la taverna, sense conduir clients, sense el fuet i sense els cavalls. S'asseia a la sala de beure i es mirava com l'Esterka feia la seva feina. Quand en Pintschew va veure qu'en Mintschew freqüentava la taverna, es va abituat també a venir-hi naturalment. Els dos amigs, asseguts devant de la llarga taula pintada de verd, discutien llurs qüestions bíbliques, i l'Esterka, quand tenia lleure, venia a asseure's prop d'ells i els escoltava curiosa i lleugerament commoguda.

Un die el mercader Markus Jolles va venir a çan Blauweisz per dema-

nar-li un consell. En Blauweisz, no veient-se capaç de treure'l d'apuro, es cargolava la seva llarga barba, lo qu'era en ell la senyal d'un grand aturrullament, quand en Pintschew es va aixecar modestament i va pendre la paraula.

—Els grands talmudistes,—va dir ell,—desde Maimonides fins a Jacob Ben Ascher, permeten, durant les festes de Passah, aqueixes diferents menes de llegums: els pesols, els fasols, les llenties, el mill i l'arroç. Arriben fins a afirmar qu'el que s'absté de menjar-ne és un insensat. Aquest ús no més s'ha establert entre els jueus polonesos i entre els alemanys. Els israelites de les altres nacions menjen, durant les festes de Passah, tota mena de llegums sense cap remordiment.

—No obstant, no està escrit en el llibre *Beth Joseph* que les llegums estan privades?—va preguntar Markus Jolles.

—Perdoneu,—reprengué en Pintschew.—El llibre *Beth Joseph* no tracta aquesta qüestió. És en els preceptes del rabí Mases Israel que vós aveu llegit les línies següents: «Hi hà gent que proïbeixen l'ús de les llegums durant les festes de Passah». Però, qui són aquesta gent? Gent sense senderi, diuen els talmudistes, perquè en el terç llibre de Moisès, 12-14, hi ha escrit: «Per llà al quinze del primer mès menjareu pa sense llevat, és a dir, el *magot*: l'ordi, la civada, l'espelta, etc.» El *Talmud* demana: «És possible provar pel *Thora* qu'aqueixos cereals sols són permesos i qu'el pa sense llevat no deu ésser fet d'arroç o de forment?» I vêt-aquí lo que respon Risch Lakisch: Moisès diu, V, llibre de Moisès, XVI, 3: «Am l'anyell pasqual no menjaràs coses agres. Durant set dies menjaràs pa sense llevat, és a dir, pa fet de cereals, ont abitudinalment se posa llevat, i no pa d'arroç o de mill, que tenen per ells mateixos un gust agre, i en els quals no es posa llevat.» Així, el *Talmud* prova qu'el mill i l'arroç no necessiten llevat, i que, de consegüent, la proïbició de menjar aliments assaonats durant les festes de Passah no hi té pas més relació qu'ane les altres llegums.»

Per tota resposta en Markus Jolles va aprovar amb el cap i va deixar l'ostal, enduent-s'en amb ell en Klauniz Blauweisz.

Dos dies després en Finkel Schmolleben, l'agent matrimonial de més anomenada del país, vingué a trobar an en Pintschew, i poc temps després, de Tchernowitz a Lemberg, tots els israelites es passaven d'orella en orella una grand nova.

—Sabeu qu'en té de sort el jove Pintschew? Es casa am la Raquel, am la filla del ric Markus Jolles.

Aquesta sort extraordinària tenia els seus punts negres, com tota felicitat d'aquét món. La Raquel estava dotada d'un exterior poc atractivol: semblava una nina qu'avés estat trencada i mal afegida. Tenia la cara verdosa i tota tacada de roig; les vores dels ulls, vermelles i constantment inflades. Ben mirat, la Raquel era una nou un xic dura de pelar; però, en cambi, era daurada, com les nous de l'arbre de Nadal.

En Pintschew estava tant orgullós com un burgès ric que consegueix casar-se amb una comtesa de trenta anys propietària d'un jep i d'una rastelleria de dents postices. Aquesta unió feia d'ell un ome opulent, un ome que la gent envejaven i saludaven respectuosament. Va celebrar les bodes amb una pompa qu'auria fet envidia a un comte polonès, pus els jueus de l'aristocràcia, en semblants ocasions, no es queden mai enderrera.

L'endemà del casament d'en Pintschew, en Mintschew va entrar a la taverna d'en Blauweisz, sense altro objecte que mirar-se l'Esterka am les trenes penjant, els ulls riallers i els peuetes ajustats en les pantufles vermelles. Va trobar an en Klauniz Blauweisz fent oració prop de la llar. Aquêt va guaitar lleugerament cap al cantó ont era en Mintschew i va continuar les seves oracions. Quand les va aver balbotejades totes, es va dirigir cap an en Mintschew i li va dir am la dignitat d'un sultan:

—Mintschew, vós sou un grand pensador.

—Me feu massa onor, senyor Blauweisz.

El pobre cotxer s'avia aixecat i feia discretament la rialleta.

—Aquesta nit, amb els vostros raonaments, aveu batut en tota la linia an el gendre d'en Markus Jolles. Sí, amig meu: l'heu aniquilat completament; n'heu fet farina.

En Blauweisz va bufar en l'aire i va fer veure que cercava el rastre del seu alè. En Mintschew va tornar a fer la rialleta.

—Vós sou una de les llumeneres del *Talmud*,—va continuar el taverner.—Sí, segurament. Sí, sí... M'agradaria molt tenir-vos per gendre.

En Mintschew, are, ja no somreia. S'avia tornat vermell, vermell fins a les orelles. Els bategs del seu cor es varen deturar, i la veu va expirar-li a la gorja.

En aquell moment va compareixe l'Esterka.

—Aquí teniu la meua filla,—va dir en Blauweisz;—serà la vostra dona.

Allavors va esser l'Esterka la qu'es va tornar vermella. Va mirar an en Mintschew, i en Mintschew la va contemplar una bella estona.

—Vaja, estas contenta?—va demanar en Blauweisz.

—Sí, qu'ho estig,—va fer l'Esterka amb una veu debil i els ulls baixos.—Amb això, si en Mintschew...

—Per què no ho hà de voler?—va dir cridant en Blauweisz.—Jo et dono dèu mil florins en moneda nova i lluenta.

Aixís va esser com el casament va quedar convingut, sense intermediaris, sense diplomacia de velles comares. En Blauweisz era un despota: li agradaven els cops d'Estat.

Les noces d'en Mintschew i de l'Esterka varen esser celebrades am tant de pompa com les d'en Pintschew i de la Raquel. Sols depenia d'en Blauweisz el passar per sobre d'en Markus Jolles. Però aixís com en Blauweisz tenia por de semblar menos generós qu'el mercader, també temia umiliar-lo i donar-li pena.

Una sola circumstancia, de la qual, la veritat, en Blauweisz era completament innocent, va fer que les dugues bodes fossin un xic diferents. En Mintschew no va passar la nit disputant amb en Pintschew: es va estimar més estar-se al costat de la seva jove i bonica dona.

Fins allavors en Pintschew i en Mintschew avien estat metodics, laboriosos i arreglats: duien una vida exemplar. Desde el moment qu'es van emmullerar, que l'opulencia va entrar en la casa llur, i que ja no van tenir que pensar cada die en guanyar-se la vida, llur caracter va canviar completament.

No vol dir això qu'es tornessin borratxons, ganduls o calaveres, pus entre els jueus polonesos els pares de familia disbauxats són tant rars com les Mesalines: tots dos van seguir treballant de l'ofici com abans; però, de quina ma-

nera! Van començar a descuidar els llurs negocis, els llurs clients, les llurs mullers, la llur persona. Sí: tot, llevat del *Talmud*. Avien entrat en el laberint com els quatre omens de qui parla la *Thora*, i dels quals un sol, en Rabbí Akiba, va aconseguir sortir-ne feliçment.

Els discutien per tot arreu, a tota ora i amb un zel que no es deturava per res ni hi havia manera de moderar. Al començament les dones d'ells els admiraven, després els varen tenir llastima, i per ultim els varen omplir de carregs. Tot va ésser inútil. Quand la Raquel, desesperada, es posava a plorar, en Pintschew s'esmunyia a fòra per la porteta de darrera la casa i corria, com un cavall de les estepes perseguit pels llops, dret an el poble ont estava en Mintschew. I quand l'Estérka, perduda la paciència, es plantava bruscament sobre les anques els seus molçuts braços, i començava, am la cara encesa de rabia, a renyar an el seu marit, aquét deixava brugidosament la cambra, muntava a cavall i vinga galopar cap a la ciutat ont en Pintschew avia obert botiga, un establiment amb una bella mostra de colors llampants.

Quand en Mintschew conduïa a ciutat algun viatger que posava a l'ostal de l'*Aigla blanca*, no es prenia pas la pena de desenganxar: deixava el cotxe i els cavalls en mans del *strusch* (1) i corria cap a cà Pintschew, a qui trobava abitualment instalat sobre el banc de pedra devant de la casa fent un vestit, i que quand el veia sentia una alegria tant forta que li feia perdre la respiració.

Quand el viatger, terminats els seus assumptos, volia posar-se altra vegada en camí, ja trobava la seva *britschka* devant de l'ostal; però lo qu'és els cavalls avien desaparegut. Allavors, de rabia, xuclava tant violentment la seva llarga pipa, que durant un moment el seu cos desapareixia darrera d'un nuvol de fum.

—Déu de Déu! Ont és el meu jueu?—s'exclamava.

—Què mana?—cridava en Mintschew.

I com de fet, aquét arribava corrents.

Com atenyia el carruatge, es tombava i deia en veu baixa an en Pintschew:

—Cal escoltar, callar i saber sufrir.

—Ont ho has llegit això?—demanava en Pintschew violentment.—Oi qu'em trobaria ben apurat per a saber ont se troba aquét precepte!

—No ho sabs tu, estimat Pintschew? Doncs jo sí qu'ho sé!

—Malehit xerraire!—vociferava el senyor.—Apa, enganxa, com mil redimonis!

—Ja enganxo,—responia en Mintschew, que corria a cercar els cavalls a l'estable, i que com de fet es posava a subjectar llurs corretjes a la llança del cotxe.

Però en Pintschew m'el seguia d'amagatotis tot treballant en el vestit que duia a la mà, deixant-ne arrossegar la falda per entre els sòts d'aigua. Estirava an en Mintschew per la maniga i li deia a cau d'orella:

—Diga'm, Mintschew, d'ont ho has tret això?

—El què?

—Qu'és menester escoltar, callar i saber sufrir.

(1) Noi d'estable.

—Està escrit en el primer llibre de Moisès, XXV, 14.

—És estrany! Ho ignorava.

—Els tres fills d'Israel no es deien Mischnah, Dumiah i Massah?

—Segurament.

—Doncs bé! Mischnah vol dir *escoltar*; Dumiah, *callar*; i Massah, *saber sufrir*.

—Encare no estas llest?—va fer el viatger.

—Sí, bon senyor.

Are era una altra cosa: el fuet avia desaparegut. En Mintschew el cercava inutilment ajudat d'en Pintschew. Ni l'un ni l'altre el trobaven.

—Vui marxar!—ordenava el senyor. I pujava an el cotxe.—El teu fuet qu'el dimoni se l'enduga!

—Ja se l'ha endut,—replicava en Mintschew, que d'un salt s'enfilava en el seu seti, feia un signe an en Pintschew i xurriacava els cavalls am les regnes.

Les pobres i magres bestioles feien un esforç i arrossegaven d'una revolada an en Mintschew, que queia rodolant pel fang, mentres que la *britschka* i el senyor es quedaven immobils.

En Mintschew, amb el cap ple de la *Kabdallah*, avia enganxat malament. Tot avergonyit, tornava a començar la seva tasca. Per desgracia, el viatger descobria allavors el fuet en el fondo del cotxe, l'agafava i descarregava un cop tremendo a l'esquena d'en Mintschew, qu'estava a tret de fuet. En Mintschew, per tota resposta, aixecava el cap i el mirava gravement.

—Sabs,—deia girant-se tranquilament envers en Pintschew,—lo que volen dir els noms següents en el llibre de Josuè, LXXV, 2: «Kinah, Dumiah, Weadadah».

—Són encontrades a Terra Santa,—replicava en Pintschew.

—Sens dupte,—responia en Mintschew am la seva rialleta tranquila.

Avia acabat d'enganxar i avia tornat a pujar an el seu seti.

—Són noms d'encontrada; però cada un d'ells té una significació particular. La *britschka* es posava en moviment.

—Quines significacions tenen?

—Kinah: aquell a qui son proïsme dóna llog a venjar-se.

Aquí els cavalls començaven a trotar i en Pintschew s'agafava amb el braç dret an el seti del carruatge i corria amb ells.

—I Dumiah?

—Dumiah: i que, no obstant, no ho fa,—responia en Mintschew.

En Pintschew es veia obligat a deixar-se anar. La *britschka* empenia una marxa rapida. Allavors am les dugues mans feia una especie de paperina, l'aplicava a la boca i cridava am totes les seves forces:

—I Weadadah?

—En quant an aquêt, Déu s'encarregarà de la seva venjança,—responia de lluny en Mintschew, girant-se sobre el seu seti.

Quand en Pintschew tornava a entrar a casa seva, la Raquel prenia el vestit, l'examinava i començava a plorar amargament.

—Quina nova bestiesa has fet, cor meu!—deia ella sanglotant.

—I bé! Què hi fet?

—T'has errat de manigues i has deixat arrossegar pel fang aquell vestit tant maco de vellut de la senyora del comissari.

—Sossega't: tot s'arreglarà,—afirmava en Pintschew tranquilament.—I en quant a la falda, ja la netejaré. Però diga'm: sabs lo que signifiquen Kinah, Dumiah, Weadadah?

—Ho ignoro,—ploriquejava la Raquel,—i no ting cap interès en saber-ho.

—Doncs, així, hò explicaré a ton pare i ja veuras que content estarà!

Durant un fog qu'avia pres rapidament a la ciutat i que va reduir a cendres més de cinquante cases, en Mintschew, acompanyat d'una colla de jueus del veïnat, va arribar amb una bomba. No hi hà ningú que sigui superior an els jueus polonesos en quant a bon sentit i a coratge quand se tracta de lluitar contre algun element desencadenat. Tot-om treballava. Els omens, les dònesh, els vells, els noish, es precipitaven dins les flamarades, procurant salvar coses.

En Pintschew i en Mintschew es varen trobar sobre un trespol de fusta, el primer amb una destrat a la mà, el segon amb una barra de ferro. Varen començar a tallar fusta inflamada.

—Si a Déu plau,—diu en Pintschew,—en sortirem, i cumplirem així un dels 613 manaments, el que proïbeix d'estar ociós durant un grand perill.

—Qui t'ha dit que hi hà 613 manaments?—va dir am to de burla en Mintschew, sense per xò deixar el seu treball.

—Qui m'ho ha dit?—va repetir en Pintschew am sorna.—El *Talmud*, ome, el *Talmud*! Ja veras: Rabbi Simlaí diu: «613 manaments varen esse entregats a Moisès a dalt de la montanya de Sinai, a saber: 365 proïbicions, una per cada die de l'any, i 248 manaments, un nombre igual an els membres umans.» La prova n'és fornida pel mot *Thora*, les lletres del qual, segons la *Nombra* signifiquen 613.

—És fals,—va saltar en Mintschew, molt tranquil.

—Què vols dir?

—Les lletres del mot *Thora* no signifiquen més que 611.

—Sens dupte, sens dupte, tens tota la raó; però les dugues primeres lletres corresponen an els deu manaments, que no Moisès, no, sinó Déu meteix, ha donat an els jueus.

—Però avui en die no n'hi hà pas solament 613 de manaments, que n'hi hà 14.000,—es va exclamar en Mintschew,—i els rabins els han escrits pels imbecils qu'els practiquen.

—Oi,—va dir en Mintschew;—però Rabbi Abraham ben David retreu an el Rabbi Moisès ben Maimon, qu'ha sigut el primer de reunir els 613 manaments, per aver afegit en llur nombre diferents ordinacions que no provenen de Moisès, sinó qu'han sigut compostes pels rabins. I té raó: a què aprofiten tots aquèts manaments?

—A què aprofiten?—va udolar en Pintschew.

Les flamarades pujaven de per tot arreu i coronaven el trespol ont eren els polemistes.

—Aquesta gent se cremaran!—va cridar una veu desde el carrer.—Baixeu, baixeu!—varen cridar els espectadors.

SACHER MASOCH

(Acabarà)

NOVES

Amb en Morera, després de l'Alió i d'en Millet, s'ens ha presentat un altre músic jove en el qual podem fundar moltes esperances per a l'avenir de la música catalana. La *Dança dels Gnomos*, original d'ell, que van tocar en el concert celebrat ultimament per l'Associació Musical, és una obra grossa i perfecta. Construida amb un coneixement vast i profundo de l'instrumentació, té al mateix temps, en els seus motius principals, en el modo de desenrotllar-los i en la concepció general de tota l'obra, una força i un vigor digne d'un veritable mestre.

Aixís com l'Alió representa en la música catalana, amb la seva propaganda i vivificació de l'antiga cançó de la nostra terra, l'element primitiu, i en Millet el desenrotllament d'aquesta dintre d'una obra nova i moderna, en Morera s'ha presentat com el revolucionari pur de la nostra música dret a les tendències generals qu'han iniciat en diversos països els grans deixebles de l'incomparable reformador, Wagner.

Per l'èxit que la valenta i ermosa *Dança dels Gnomos* ha obtingut, no podem per menys de felicitar an el seu autor, i després, i apart, saludar en ell, com hem saludat al seu degut temps a l'Alió i an en Millet, a un atrevit compositor qu'amb el seu talent tant pod fer per la música de la nostra terra. I ja que de l'últim concert donat per l'Associació Musical parlem, hem de citar un bonic i ben instrumentat *Pasacalle* d'en Rodríguez Alcántara, que també va agradar molt.

L'illustrat i simpàtic director de la *Revue Socialiste*, en Benoit Malon, comença aixís un dels seus últims *Lundis Socialistes* de la *République du Midi*:

«Essent la república la forma política de la dignitat humana, els Estats que tindran els pobles emancipats no podran ésser sino republicans, és a dir, republicans federalistes, perquè sols el federalisme permet combinar el respecte de les necessitats regionals particulars i de la relativa autonomia de les aglomeracions secundàries (municipals i altres) amb els grans interessos de les nacions lliurement constituïdes i dels de la suprema confederació internacional que lligarà i solidarà a tots els pobles.»

És natural que, a mesura que les relacions internacionals aniran acostant les nacions les unes a les altres, els antics odis qu'abans les separaven i les posaven en guerra aniran disminuint. Al mateix temps les regions de diferents Estats que trobin llaços de semblança i de parentiu entre sí, voldran mutuament acostar-se més, encare que sigui rompent les fronteres qu'avui die senyalen la divisió d'estats. Però hi ha una cosa que més que tot contribuirà a rompre les fronteres actuals, filles arbitràries de les grans monarquies del renaixement, i és el socialisme amb les seves tendències internacionalistes.

Per al socialista no hà d'aver-hi fronteres ni patries davant del gran problema social i davant de la solidaritat dels proletaris en la llur lluita contra el capital. Va arribar un die en que ni patria, ni regió, ni comarca, ni municipi, volien dir res al socialisme, i aquesta època va ser la de l'Internacional. Més amb el temps, i a mesura qu'els socialistes han entrat an el terreny d'una lluita activa per a obtenir resultats positius, s'han trobat amb totes les dificultats practiques, entre elles, tal vegada la principal, les diferències reals i vives del modo d'ésser del treball i de l'existència dels diversos estats, regions, comarques i municipis; i, per lo tant, han agut de lluitar amb distints procediments i han tingut qu'acceptar diferents

resolucions, segons l'estat de cada llog de lluita en que s'han trobat. D'això ha nascut naturalment dins del socialisme la tendència regionalista, autonomista i federalista.

BIBLIOTECA ANGLO-ALEMANA.—*Los héroes*, por CARLYLE.—Per fi a Madrid van convencent-se de que la literatura castellana morirà d'anemia si no se li inocula la sava de les lletres vives i potents de les nacions del Nord.

Parellament a lo que ve sostenint L'AVENÇ desde sa fundació respecte de les literatures meridionals, l'editor Sr. Fernandez i Lasanta, proposant-se donar a conèixe lo millor qu'han produït els inglesos i alemanys, dirigeix al public un programa ben sentit i ben pensat, qual istil delata a l'autor, que suposem és en *Clarín*. El primer volum de la nova biblioteca conté la primera meitat de l'obra d'en Carlyle, *Els Eroes*, ben traduïda en castellà pel Sr. Arbón.

Quand surti el segon volum completant l'obra, aprofitarem l'ocasió per a ocupar-nos detingudament del famós filosof anglès.

Comença el llibre amb un proleg d'en Castelar, el qual am ses acostumades imatges retoriques expressa les impressions que li ha suggerit la lectura d'en Carlyle.

L'introducció que segueix és de l'excellent i simpatic mestre en critica D. Leopold Alas. Dintre poc L'AVENÇ insertarà un estudi sobre les obres de dit escriptor. A-les-ores parlarem de les noves tendències que segueix, les quals condueixen directament al novo-idealisme.

Ja fa dos mesos que rebem un nou periodic del mitj-die de França: *Le Languedoucian*, de Tolosa. Es declara «organe des federalistes del Mièchjour», i aquesta circumstancia ens bastaria per simpatisar-hi, si l'aver-s'en encarregat, d'uns quants numeros ençà, el ferm propagandista L. Xavier de Ricard no fes que li allarguem calorosament les mans.

Aquest escriptor ens ha convençut, amb els seus articles semmanals de *La Dépêche*, qu'ens movien gaire bé identics ideals. Tant-de-bo que les idees federalistes que preconisa germinin aviat a França! De retop s'en sentiran millor les terres d'Espanya.

De quina manera és rebuda en el mitj-die de França la campanya federalista? En general, bastant bé, per lo qu'es pod esperar d'un país que, am tot i tenir un xic de caracter, porta encare demunt ben agafada la crosta feixuga del centralisme.

M. Roque Ferrier, en la seva revista *Le Felibrige Latin*, de Montpeller, ens dóna una nota discordant, i per cert que resulta una nota ben trista. En el numero de Setembre en Roque Ferrier fa el paper de *grand français* que tracta qüestions petites, però tant petites que no es mou del terreny de l'erudició. En el numero primer de *Le Languedoucian* es va publicar un article suscrit per en Jan Doc, un d'aquells articles en que, ofegats pels entusiasmes a favor del mitj-die i en contre del nord, s'escolen a grat-scient molts erros que ni l'istoria ni la filologia poden admetre. M. Roque Ferrier el combat tot enfrenant-se, i li sobra la raó. Però poques ratlles abans diu que l'«entreprise aurait gagnée à être maintenue en des limites purement litteraires». La raó eterna dels qui, tenint massa lligaments centralistes, avui qu'els pobles istorics reneixen, no desitjen pel llur país un benestar independent a que li donen dret el tenir un caracter propi, una istoria propria i una llengua propria.

Els ideals politics estan per sobre dels literaris, i ens estimem més les ingenuïtats entusiastes d'en Jan Doc, que les notes erudites d'en Roque Ferrier.

Força prosperitat i confiança, amigs de *Le Languedoucian*!

Imprempta de L'AVENÇ: Ronda de l'Universitat, 4.— Barcelona